

Наш језик.

YU ISSN 0027-8084

UDK 808.61/62

**ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК**

---

PG

1201

. N24

# НАШ ЈЕЗИК

**XXVII/3—4**

UNIV. OF MICH.

MI 19

**Current Serials**

**БЕОГРАД**

**1987.**

# НАШ ЈЕЗИК

Књига XXVII (нова серија)

Св. 3—4 (1987)

---

## САДРЖАЈ

Прилози допуњавању и осавремењивању наше правописне норме (ГРУПА АУТОРА) . . . . .	137
Уз претходни прилог (МИТАР ПЕШИКАН и АСИМ ПЕЦО) . . .	159
Стандардни српскохрватски језик у оквиру савремених двојезичних речника (са српскохрватским као првим језиком) (ЕГОН ФЕ- КЕТЕ) . . . . .	161
Усмјеравање језичког описа — од прамаике до језичке компетен- ције (наставак) (ТАТЈАНА БАТИСТИЋ) . . . . .	171
Уз теорију о врстама речи (РАДОЈЕ СИМИЋ) . . . . .	224
Оквири употребе наставака -а и -и у генитиву множине именичке друге деклинације (ВЛАДИМИР ГУДКОВ) . . . . .	242
Писање имена из холандског језика (ЈЕЛИЦА НОВАКОВИЋ-ЛОПУ- ШИНА) . . . . .	279
Како да изговарамо Вуково презиме (МИЛИЈА СТАНИЋ) . . . . .	285
Ужичка лексика у Вуковом Рјечнику (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ) .	288

## ПИСАЊЕ ИМЕНА ИЗ ХОЛАНДСКОГ ЈЕЗИКА

Холандски језик — заједно са немачким, енглеским, фризијским и језиком африканс — спада у западногерманску групу, а унутар те групе припада нискофраначком огранку. Говори се у краљевини Холандији (14 милиона становника), затим у северним покрајинама краљевине Белгије (где је познат као фламански), а и у Суринаму и на Холандским Антилима представља службени језик. До 1942. године је такав статус имао и у Индонезији, поред малајског. Без обзира на извесне дијалекатске разлике, у питању је јединствени језик, са општеприхваћеним нормама и стандардима. Број говорника није, дакле, нарочито велики, али ни занемарљив: двадесетак милиона становника. Од тога већина живи у Холандији, где се осим холандског у северној провинцији Фрисланд говори и фризијски (око 400 000 говорника). У Белгији нешто изнад половине становника (5,5 милиона) говори холандски (фламански), док преостали део чине Валонци, чији је језик француски. На Холандским Антилима број говорника је знатно мањи (приближно 20% од укупно око 230 000 становника), док се већина становника (више од 75%) користи креолским језиком *pariamentu*.

Што се тиче ономастике, ова етнојезичка мешовитост манифестује се двојаким називима места. Тако, рецимо, за главни град холандске провинције Фрисланд постоје два назива: на фризијском *Ljouwert* и на холандском *Leeuwarden*. У Белгији је то још израженије, јер захвата много већи део државне територије, али у писању белгијске топонимије код нас преовладава преузимање француских назива.

### *О холандском гласовном систему и неким проблемима транскрипције*

При изворном писању холандских имена нема никаквих графичких тешкоћа, јер се холандски језик служи основним фондом латинских (односно англо-латинских) знакова, без спе-

цијалних слова и дијакритичких додатака. Како се код нас о холандском изговору мало зна, на прилагођавање имена (транскрипцију) знатно је утицао немачки, а донекле и енглески језик. То се највише одразило на тумачење појединих графа. Тако је EI схватано као *aj* (Leyden — Лајден), EU као *oj* (Vreughel — Бројгел), S као *z* (FRIESLAND — Фризланда), Z као *y* (Zwier — Цвир), OO као *y* (JOOP — Јуп) итд.

Као ослонац стандарда у изговору и употреби холандског — нешто што би се могло поредити са високонемачким (Hochdeutsch) на немачком говорном подручју — послужио је говор провинција Северне и Јужне Холандије. Иако су, како смо рекли, у опшцају два назива (холандски и фламански), реч је о једном језику, за који важе нормe (општеприхваћене од 1947. године) под називом AVN (Algemeen Beschaafd Nederlands — општи култивисани холандски). По тој норми утврђују се односи између графије и изговора, али управо у ономастички има доста одступања од тог система, мотивисаних историјски и дијалекатски. Ту се, наиме, у великом броју случајева задржала стара ортографија, из периода средњехоландског (односно средњехоландског), као и остаци падежног система, који је некад био развијенији. Све ове појаве нестале су из савременог холандског система после језичке реформе из 1947. године, али су се задржали трагови у начину писања имена.

Начелно је питање да ли ићи колико је год могуће на фонетску транскрипцију, тј. преносити имена максимално по слуху, најближе акустичком утиску, или ићи на прилагођену транскрипцију, тј. правити уступке и наслону на писмо и на неке створене преседане. Можда је овај други начин реалнији, јер би се у том случају неки најпознатији уобичајени ликови холандских имена могли узети као узорци (*ван Гог, ван Дајк, Лајден, Утрехт, Зојдер* одн. *Зојдерско језеро*), док би се по фонетској транскрипцији та имена морала прогласити одступањем од правила (по акуст. утиску пре би се идентификовала као: *фан Хох, фан Дејк, Лејден, Итрехт, Зејдер*).

У консонантизму проблематична је транскрипција хол. V, које се изговара као фрикативно *v* (или звучни парњак *φ*), као и хол. G или GH, које се изговара као звучни парњак *x*. По акустичком утиску први глас би се можда пре идентификовао са нашим *φ* него са *v*, а поготово други глас пре са *x* него са *g*, али се у прилагођеној транскрипцији (у ослонгу на писмо и створену традицију) може ићи и на замене *v* и *g*. Велику улогу при изговору холандских сугласника имају позициони моменти — процеси асимилације суседних консонаната и положај на крају речи. Тако звучни фрикативи постају беззвучни иза

безвучних експлозива и фрикатива, безвучни сугласници постају звучни испред В и D, а на крају речи долази до обезвучавања сугласника. Међутим, ове појаве се могу делом занемарити у прилагођеној транскрипцији. За сугласнике треба посебно пазити да се не читају на немачки начин, нпр. *Zwier* — не „Цвир“ него *Zvir*, *Schelde* — не „Шелде“ него *Схелде*.

Много су сложенији односи, па и проблеми транскрипције у холандском вокализму. Вокали се деле на кратке, полудуге и дуге (условљене позиционо, јер се појављују само испред R). Две последње групе иду заједно у транскрипцији, и можемо их узети обједињено, као фонолошки дуге. Кратки вокали су увек заступљени једноструким графемом, док се на дужину и полудужину делом указује удвојеним вокалом (AA, EE, OO, UU), делом двовокалским графемом (EU, IE, OE, док неки други двовокалски графема указују на дифтонге), а делом се оне подразумевају из позиционих правила, иако се пише једноструким графем (углавном у отвореним слоговима); од општих правила одступа донекле употреба и значење слова Y.

Холандски језик има и дифтонге, који се такође разликују по квантитету. И код неких полудугих вокала (графема EU, OO) долази до дифтонгизирања приликом изговора, али у транскрипцији то не долази до изражаја, пошто се не ради о фонемизираним, системским дифтонзима. Слично томе, и у системском дифтонгу који се пише као UI и сл. могу се разликовати три гласовна елемента.

Како је холандски језик богатији вокалима и дифтонзима од нашег језика, при транскрипцији неумитно долази до упрошћавања, што у многим случајевима онемогућава реверзибилност. За неке холандске вокале немамо блиског еквивалента, него морамо прибегавати тек донекле блиским заменама, а и у њиховој примени има тешкоћа. Тако у холандском постоје вокали типа ö (отвореног и затвореног) и ü, које обично из других језика транскрибујемо српскохрватским е, и. Како холандско EU редовно има вредност ö, можемо га, у складу с преседанима из других језика, без тешкоћа преносити као српскохрватско е. Међутим, вредност типа ö (затворенијег) има у неким позицијама и хол. графем U, док се у другим позицијама изговара као ü. За најближу фонетску транскрипцију то би значило да се мора диференцирати, нпр. *Utrecht* = Итрехт, али *Unk* = = Ерк. Тешкоће овог диференцирања и одступање од тако уобичајеног преседана као што је *Утрехт* избегле би се прилагођеном транскрипцијом, ослоњеном на писмо, тј. задржавањем изворног U: *Утрехт*, *Урк*.

Такође разне могућности транскрибовања долазе у обзир за холандски глас *э* који се у писму представља графемима *E, A, I, U*. Најближа фонетска транскрипција овде би била српскохрватско *e*, али би боље било задржати досадашњу праксу, да се овај глас пише као и у изворној графичи.

При могућном компетентном утврђивању наше језичке норме требало би се одредити и у оваквим и сличним двојаким могућностима и утврдити одређена правила транскрипције холандских имена, будући да то није учињено у постојећем правопису. У одсуству такве норме, овај прилог је намењен да буде информативна помоћ онима који се набу у прилици да транскрибују холандска имена. У складу с тим, у прегледу који следи на више места ће се предочавати двојачке могућности транскрипције — фонетске, која иде на најближе српскохрватске гласовне еквиваленте, и прилагођене, која осим гласовне блискости узима у обзир изворно писмо и досадашњу праксу писања холандских имена код нас.

### Преглед холандских графема са подацима о изговору и могућој транскрипцији

Скраћенице: изг. — изговор; тр. — транскрипција; фон. тр. — фонетска транскрипција; прилаг. тр. — прилагођена транскрипција. Прилагођена транскрипција (као и случајеви кад се не виде двојачке могућности) приказана је подвучено (курзивом), а фонетска обичним слогом.

### Вокализам

**A** — изг. *a*, *ā* (полудуго или дуго, што важи и даље уз ознаке дужине), у неким поз. *э*, тр. *a*: *Kampen* (*Кампен*), *Brakel* (*Бракел*), *Laren* (*Ларен*), *Adama* (*Адама*, *Адема*).

**AA** (**AE**) — изг. *ā*, тр. *a*: *Waal* (*Вал*), *Baarn* (*Барн*), *Deal* (*Дал*).

**AAI** (**AU**, **AIJ**) — изг. *āi*, тр. *aj*: *Venraij* (*Венрај*, *Фенрај*), *Osta-yeu* (*Остајен*).

**AU** — изг. *au*, тр. *au*: *Baarle-Nassau* (*Барле-Насау*), *Dauwe* (*Дауве*).

**E** — изг. *e*, *ē*, у неким поз. *э*, тр. *e*: *Westende* (*Вестенде*), *Bergen* (*Берген*, *Берхен*), *Breda* (*Бреда*), *Herentals* (*Херенталс*).

**EE** — изг. *ē*, тр. *e*: *Nordzee* (*Нордзе*), *Weert* (*Верт*); в. и **EI**.

**EI** (**EY**, **EIJ**) — изг. *ei*, фон. тр. *ej*, прилаг. тр. *aj*: *Leiden* (*Лейден*, *Лајден*), *Steyl* (*Стејл*, *Стајл*), *Beijerland* (*Бејерлант*, *Ба-*

- јерланд); изузетно EI — изг. ē (тј. као EE), тр. e: Teirlinck (Терлинк); в. и IJ.
- EU — изг. ö (полуђуго или дуго), тр. e: Reusel (Ресел), Veurne (Верне, Ферне); EEUW — изг. еџ, фон. тр. ев, прилаг. тр. еув: Leuwarden (Леварден, Леуварден).
- I — изг. i, ī, у неким поз. э, тр. u: Sittard (Ситард, Ситарт), Izegem (Изегем, Изехем), Gerrit (Герит, Херет).
- IE — изг. i, тр. u: Tiel (Тилт), Liep (Лип).
- IJ — изг. eī (тј. као EI), фон. тр. еј, прилаг. тр. ај: Dijkstra (Дејкстра, Дајкстра), van Rijn (фан Рејн, ван Рајн).
- O — изг. o (отв. и затв.), õ, тр. o: Helmond (Хелмонд, Хелмонт), Zwolle (Зволе), Hengelo (Хенгело), Joris (Јорис).
- OE — изг. ū, тр. y: Joep (Јуп), Woerden (Вурден).
- OEI (OEY) — изг. ūi, тр. уј: Hœi (Хуј), van Loey (ван Луј, фан Л.).
- OO (OI) — изг. õ, тр. o: Koos (Кос), Goirle (Горле, Хорле).
- OOI (OOY) — изг. õi, тр. ој: Ardooie (Ардоје), de Vooy (де Војс, де Фојс).
- OU — изг. au (тј. као AU), тр. ау: Drouwen (Драувен).
- U — изг. ö (кратко), ü (полуђуго или дуго), у неким поз. э, прилаг. тр. у: Urk (Урк, Ерк), Utrecht (Утрехт, Итрехт), Buren (Бурен, Бирен), Hilversum (Хилверсум, Хилферсем).
- UI (UY, UIJ) — приобл. изг. öi, приобл. фон. тр. еј, прилаг. тр. ој: Zuider Zee (Зејдер Зе, Зојдер Зе — Зојдерско језеро), Nuygens (Хејхенс, Хојгенс), de Vliijin (де Брејн, де Бројн).
- UU — изг. ü (полуђуго или дуго), прилаг. тр. у: Tuius (Трус, Трис), Ruurlo (Рурло, Рурло).
- Y — (1) изг. i, ī, тр. u: Lelystad (Лелистад, -ат); (2) изг. eī, фон. тр. еј, прилаг. тр. ај: van Dusk (фан Дејк, ван Дајк), в. EI.

### Консонантизам

- B — изг. b, тр. б: Berchem (Берхем); B крајње — изг. p, фон. тр. п, прилаг. тр. б: Jacob (Јакоп, Јакоб).
- C (ван поз. пред вокалима предњег реда) — изг. k, тр. к: Claes (Клас), Jacob (Јакоб, Јакоп).
- CH — изг. x, тр. x: Berchem (Берхем); в. и SCH.
- D — изг. d, тр. ð: Zaandam (Зандам); D крајње — изг. t, фон. тр. т, прилаг. тр. ð: Noord Holland (Норт Холанд, Норд Холанд).
- F — изг. f, тр. ф: Fliet (Флит), Duffel (Дуфел, Дефел).

- G, GH — изг. *γ*, прибл. фон. тр. *x*, прилаг. тр. *z*: Groningen (Хронинген, Гронинген), Brugge (Бреке, Бруге), Berghe (Берке, Берге); G, GH крајње — изг. *x*, фон. тр. *x*, прилаг. тр. *z*: Mesdag (Маздах, Мездаг), Hoogh (Хох, Хог); GT, GHT (тј. комбинација *c* безв. пловивом) — изг. *x*t, тр. *x*t: Hoogte (Хохте), Vught (Вухт, Фехт); в. и NG.
- H — изг. *x*, тр. *x*: Haarlem (Харлем); изузетно немо H: Arnhem (Арнем); в. и CH, GH, PH, SCH.
- J — изг. *j*, тр. *j*: Joep (Јуп), Joris (Јорис); в. и NJ, SJ, TJ.
- K — изг. *k*, тр. *k*: Kampen (Кампен), Alkmaar (Алкмар).
- L — изг. *l*, тр. *l*: Laren (Ларен), Wilhelm (Вилхелм).
- M — изг. *m*, тр. *m*: Schiedam (Схидам), Mies (Мис).
- N — изг. *n*, тр. *n*: Helmond (Хелмонд, Хелмонт), Onno (Оно).
- NG — изг. као један (назални задњонепчани) сугласник, изузев у секвенци NGA (где се G посебно изговара), тр. *ng*: Groningen (Гронинген, Хронинген), Wageningen (Вагенинген, Вахенинген); за NGA прибл. фон. тр. *n*ха, прилаг. тр. *n*га: Huizinga (Хајзинга, Хејзинха).
- NJ — изг. *ń*, тр. *њ*: Anjum (Ањум), Oranje (Орање).
- P — изг. *p*, тр. *p*: Piet (Пит), Joep (Јуп).
- PH — изг. *f*, тр. *ф*: Alphen (Алфен).
- R — изг. *r*, тр. *r*: Urk (Урк, Ерк), Rie Pi.
- S — изг. *s*, тр. *s*: Soest (Суст), Bussum (Бусум, Бесем); SD, STD — изг. *zd* (асимилација), тр. *эд*: Soesdijk (Суздајк, Суздејк), Vestdijk (Вездајк, Фездејк).
- SJ — изг. *š*, тр. *ш*: Sjouke (Шауке).
- T — изг. *t*, тр. *t*: Tilburg (Тилбург, Тилберех), Teniers (Тенирс).
- TJ — изг. *t'*, прибл. фон. тр. *ћ*, прилаг. тр. *tj*: Tjaard (Тјард, Барт).
- V — изг. фрич. *v* (звучни парњак сугласника *f*, с тим што на крају речи и у позицијама једначења дуби звучност и изједначује се са *f*), прибл. фон. тр. *ф*, прилаг. тр. *в*: Vlieland (Влиланд, Флиланг), Zevenaar (Зевенар, Зефенар).
- W — изг. *w*, тр. *в*: Antwerpen (Антверпен), Wim (Вим).
- X — изг. *ks*, тр. *кс*: Hardinxveld (Хардинксвелд, Хардинксфелт).
- Y — изг. *j*, тр. *j*: Yoors (Јорс); за J, Y и W уп. и у табели вокализма.
- Z — изг. *z*, тр. *з*: Terneuzen (Тернезен), Zwier (Звир).\*

### Јелица Новаковић-Лопушина

\* Ауторка је поднела знатно опширнији и подробнији приказ холандског гласовног система, шире распростраљени и о транскрипционим проблемима, на основу чега је, уз њену сагласност, у редакцији НЈ направљен овај сажети извод.